

Dodatna analiza

NEKATERIH KAZALCEV IZ ANALIZE O URESNIČEVANJU DRUŽBENEGA PLANA OBČINE LJUBLJANA ŠIŠKA ZA OBDOBJE 1976-1980 V LETU 1978

Datum naročila: 23. 4. 1979

Ljubljana, maj 1979

1. Uvod

Družbeno politični zbor Skupščine občine Ljubljana Šiška je na svoji seji dne 23. 4. 1979, ko je obravnaval Poročilo o uresničevanju družbenega plana 1976-1980 za leto 1978, izpostavil naslednja vprašanja:

- 1) Ali je v poročilu podana stopnja produktivnosti 10,8 realna
- 2) Reprodukcijska sposobnost pada kljub temu, da
 - a) skupna in splošna poraba pada
 - b) rast osebnih dohodkov ni v prevelikem porastu

O tem sta se na svojih sejah isti dan izjasnila ravno tako tudi zbor združenega dela ter zbor krajevne skupnosti.

Analiza o uresničevanju družbenega plana občine Ljubljana-Šiška za obdobje 1976-1980 v letu 1978, ter na njeni podlagi sestavljeno poročilo, ki ga je Skupščina obravnavala na sejah vseh zborov dne 23. aprila 1978, je bila izdelana v času, ko še niso bili znani kazalci kvalitativnih udeležb občine Ljubljana-Šiška v gospodarskem prostoru izven občine. Dodatna analiza to omogoča, obenem pa, malce obširneje, kot je običajno, razlaga nekatere ekonomske kategorije, ki so pomembne za prikazovanje gospodarske rasti v občini oziroma nasploh.

S tem v zvezi vsebuje analiza naslednja poglavja:

1. Uvod
2. Družbeni produkt kot baza produktivnosti
3. Reprodukcijska sposobnost in akumulacija v letu 1978
 - a) reprodukcijska sposobnost
 - b) akumulacija v reprodukcijski sposobnosti
- c) zmanjšanje deleža skupne in splošne porabe v dohodku
- d) delovna sila v reprodukcijski sposobnosti

4. Zaključek in stališče IS do dodatne analize.

Tako oblikovana vsebina dodatne informacije naj bi dala odgovor na zastavljena vprašanja.

2) **Družbeni produkt kot baza produktivnosti in akumulacije.** Znano je, da predstava družbenega produkta ni vedno prava. Zato bomo poskušali v tej zvezi dati malo širšo razpravo o tem fenomenu.

Družbeni produkt je seštevek skupnih količin različnih materialnih dobrin, proizvedenih v določenem časovnem obdobju v okviru družbenega gospodarstva v celoti. V sestavi družbenega produkta spadajo tudi neke vrste uslug, katerih proizvodni značaj prispeva, da se ostvari končni namen proizvodnje s posredovanjem proizvodnje in potrošnih centrov (promet). V ta krog spadajo tudi druge gospodarske aktivnosti, kot so trgovine iz področja menjave.

Kot kriterij, kaj spada v strukturo družbenega proizvoda in kaj ne spada v njegov sestav, je proizvodni značaj dela. Delo se odvija samo v tistih dejavnostih gospodarstva, kjer se proizvajajo materialne dobrine, ki vsebujejo koristne lastnosti da z njimi lahko zadovolje določene človeške potrebe. Ta razlika se uporablja za prikazovanje letnih rezultatov proizvodnje (proizvodov produktov). Od tu tudi ime družbeni produkt. Dana agregatna (zbirna) vsota dobrin; proizvedenih z gospodarsko aktivnostjo ljudi na vseh sektorjih proizvodnje (industrije in rudarstva, kmetijstvo, gozdarstvo, gradbeništvo, promet, trgovina in gostinstvo, proizvodna obrt in komunalna dejavnost) se STATI-

STIČNO ugotavlja in obračuna za preteklo leto. Celotna masa uporabnih vrednosti in uslug, ostvarjenih v enem obračunskem obdobju, se lahko opazuje iz različnih aspektov.

Način določevanja sestavnih elementov DP je odvisen od tega, kaj se jemlje kot kriterij razlikovanja njegovih posameznih delov. Če se za podlago razmejitve uporablja ekonomski namen vsakega dela te strukture, potem se družbeni produkt sestoji iz DVEH VRST proizvodnih dobrin. Agregiranje je odvisno od uporabe, ekonomskega namena in funkcije, ki jih imajo proizvodne dobrine v gospodarskem življenju. S stališča uporabe jih delimo na:

- proizvodne dobrine (sredstva za proizvodnjo) in
- potrošne dobrine (sredstva za življenje).

Tako prve, kot druge dobrine so rezultat skupne družbene proizvodnje, ki je izdiferencirana po nomenklaturi gospodarskih dejavnosti, sestavljena od znatnega števila širših, oziroma ožjih gospodarskih agregatov in osnovnih nosilcev proizvodnje, ravno tako pa tudi uslug proizvodnega značaja. **Skupni letni rezultat teh dejavnosti, brez, da bi odštevali materialne elemente, ki so nastali v procesu dela v prejšnjem časovnem obdobju - predstavlja družbeni (bruto) produkt.** DP se po svojem materialnem sestavu sestoji iz različnih uporabnih vrednosti in proizvodnih uslug. Njihov sistemiziran seznam vsebuje zelo široko paleto postavk, vendar se vse te uporabne vrednosti, po določenih kriterijih, agregirajo (zbirajo) v širše skupine proizvodov. S stališča funkcije posameznih materialnih dobrin v procesu družbene reprodukcije, je celoten produkt sestavljen iz skupine sredstev za proizvodnjo in skupine materialnih dobrin za osebno porabo. Oba dela je možno deliti še naprej. Proizvodne dobrine na **sredstva za delo in predmete dela** (surovine, pomožne materiale itd.) potrošne dobrine pa na **osnovne** (nujne) in na **proizvode visokega standarda oziroma luksuzne porabe**. Ponovna delitev sredstev osebne porabe se oblikuje na neenakem položaju posameznika in družbenih skupin v odnosih ko se prisvaja in deli družbeni produkt.

DP je heterogen. Težko ga je izraziti kvantitativno. Ne obstoje enote mere za poimenovanje različnih uporabnih vrednosti na skupni imenovalec. Da bi se odpravile vse te težave in rešil problem kvantifikacije družbenega produkta, izhajamo iz drugačnega sestava DP, kot je njegova naturalna (tehnična) struktura. DP sestavljajo skupni rezultati ekonomske aktivnosti ljudi, količine letne mase opredmetenega dela. Enotnost te vsebine kvarijo samo razlike v pregledu časovnega intervala opredmetenja dela (prejšnjega in sedanjega) in materialna oblika v kateri je vsebovano družbeno delo. **Zato je tudi mogoče vse te različne uporabne vrednosti in ostvarjene usluge (družbeni proizvod) spraviti na istovetno ekonomsko vsebino (vrednost), katerih gospodarska vsebina se izraža nominalno (vrednostno) preko cene.** Vendar tudi cene niso zanesljiv kriterij za določanje obsega družbenega proizvoda, ker so tudi cene zaradi številnih vplivnih faktorjev, zelo nestabilne. Izhod iz tega je preračunavanje DP na cene iz preteklega leta (po metodi stalnih cen). (To pomeni novo ustvarjeno vrednost minus povečane cene). V blagovnem gospodarstvu je vsaki materialni proizvod rezultat določene količine opredmetenega živega dela. To delo ustvarja vrednost, ki dobi potrdilo šele na trgu.

Globalni zbir vrednosti predstavlja makroekonomsko veličino. Od nje se lahko odvede (odšteje) prenešana vrednost sredstev za proizvodnjo, zato dobimo neto družbeni produkt (novoustvarjena vrednost).

DP se sestoji iz vrednosti proizvodno **porabljenih sredstev za delo** (vrednost strojev, orodja in drugih proizvodnih sredstev), katerih vrednost se postopoma prenaša na nove produkte in **predmetov dela** (porabljena vrednost surovin in pomožnega materiala) ki v enem obrtu proizvodnje prenesejo vrednost na nov produkt.

Stroški predmetov dela se prikazujejo **kot materialni stroški**, a prenešeni del vrednosti osnovnih sredstev za delo kot **amortizacija**. Če oba ta dela odštejemo od DP dobimo neto družbeni produkt (narodni dohodek). $Ms + Am$ so prenešene vrednosti, preostali del predstavlja **novoustvarjeno vrednost, ki je najpomembnejši element DP.**

Zaključek: Iz teh teoretičnih izhodišč izračunana realna vrednost DP in akumulacije potrebuje še ugotovitev, da je zaradi sprememb v zajemanju podatkov, ki štejejo agregat DP, realna vrednost DP za okrog 30% nižja od nominalne. To pomeni, da je potrebno za izračun DP produktivnosti izhajati:

kategorija	1977 (v 000)	1978 INDEKS
Celotni prihodek	18.535.681	22.230.588 119,4
- Mat. stroški	13.656.623	15.676.823 114,8
- Amortiz. ()	502.183	631.814 125,8
Družbeni neto produkt	4.376.875	5.822.951 33,0
- cene na debelo in drobno (dvig 1978)		19,5
= nominalni DP v l. 1978		13,5
- 30% nominalne zaradi sprememb zajemanja		4,6
= realni družbeni produkt		8,9
- nova zaposlenost		3,3
= realna produktivnost		5,6

Tako izračunana produktivnost se že približuje realnosti, če tudi bi zaradi nekaterih neznanih elementov, ki jo sestavljajo in če bi jih uspeli spoznati, bila lahko še za kakšen indeksni poen nižja.

3. Reprodukcijska sposobnost in akumulacija v l. 1978

a) Reprodukcijska sposobnost pomeni zagotovitev sredstva za razširjeno proizvodnjo. Ostvarja se na vseh nivojih gospodarjenja t.j. na nivoju proizvodnje (OZD), na nivoju gospodarske dejavnosti, politične-teritorialne skupnosti ali celotnega družbenega gospodarstva. Reprodukcijska se osnuje na podlagi akumulacije, ki se ji dodaja dodatna sredstva za proizvodnjo in dodatna delovna sila kot neobhodna činitelja za povečanje obsega proizvodnje v naslednjem obdobju. Iz tega sledi, da je med ostvarjeno akumulacijo in reproductivno sposobnostjo velika razlika.

Materialna podlaga razširjena reprodukcije predstavlja povečanje osnovnih elementov proizvodnje. Če se druge okoliščine ne menjajo, razširjena reprodukcija ni mogoča brez gospodarnega aktiviranja večje vsote sredstev za proizvodnjo in delovno silo. Zato se dodatna sredstva zagotavljajo, enato tudi dodatna delovna sila, na več načinov.

A) Dodatna materialna sredstva se najpogosteje zagotavljajo:

- 1) iz presežka proizvodov
- 2) s povečanjem naravnega bogastva
- 3) z izkoristkom notranjih rezerv
- 4) s sredstvi iz tujine (kredit).
- B) Dodatna delovna sila se zagotavlja predvsem iz:
 - 1) iz naravnega avtohtonega vira
 - 2) iz preselitve delavcev iz ene v drugo dejavnost
 - 3) z zaposlitvijo brezposelnih delavcev
 - 4) iz imigracijskih virov.

Vsi navedeni viri dodatnih faktorjev niso uporabljeni enakomerno. Povečanje proizvodnih možnosti, ki je ostvarjena na podlagi razširjene reprodukcije, se prikazuje s stopnjo:

$$\text{Stopnja rasti 1978} = \frac{\text{proizvod 1978} \times 100 - 100}{\text{proizvod 1977}}$$

V normalnih pogojih se razširjena reprodukcija na ostvarja enakomerno. Če manjka samo eden od faktorjev pod A. ali B. že pride do spremembe rezultata. Zato tudi stopnja rasti proizvoda ni vedno enaka.

Zaključek: Sistem zbiranja podatkov v našem informativnem sistemu še ni tako obdelan, da bi za mako spremljanje reprodukcijske sposobnosti lahko analizirali vse faktorje. Zato tudi ni mogoče brez poglobljene analize trdit, da reprodukcijska sposobnost pada, ampak je potrebno da ugotovljeni stopnji akumulacije, ki je sicer zelo nizka, ugotoviti adekvaten delež v strukturi reprodukcijske sposobnosti. Ker pa je akumulacija eden od pogojnih faktorjev razširjene reprodukcije, je njen obseg tisti, ki ne dovoljuje širše reprodukcijske sposobnosti.

b) Akumulacija v reprodukcijski sposobnosti igra pomembno vlogo. Ker se tudi akumulacija izkazuje s stopnjo, so o njej razna mnenja. Znani ekonomist Lewis rneni, da je bistvo procesa gospodarskega razvoja, če se neka država pretvori od pet na dvanajst odstotno stopnjo rasti akumulacije. V socializmu je akumulacija bistvena strateška usmeritev a tudi velika prednost pred kapitalizmom. Vendar ima rast akumulacije tudi svoj bumerang. Problem je v pravilni delitvi narodnega dohodka za akumulacijo in porabo. Zato se vedno tudi ne da matematično dokazati. To pa zato, ker družbeni optimum predstavlja mate-

matični optimum, ki je korigiran s sociološkimi, zgodovinskimi, političnimi, kulturnimi, geografskimi in drugimi faktorji, od katerih so nekateri neizmerljivi. Ekonomskemu (čistemu) fenomenu se dodajajo še druge družbene dimenzije. Zato je v gospodarskem razvoju delež in vloga akumulacije težko izmenljiv. Če izhajamo iz delitev racionalnega dohodka, se le ta deli na tri osnovne veličineš

- osebna poraba
- skupna (splošna) poraba in
- akumulacija.

Ker je v makro in mikrodelitveni sferi akumulacija tista, ki se ostvarja, iz dohodka, potem zasluži pozornost odnos, koliko akumulacije je ostvarjene iz dohodka. V občini Ljubljana Šiška je bil v l. 1978 dohodek na delavca ostvarjen z višjo vrednostjo 34%. Akumulacija iz dohodka je znašala 32% novo ustvarjene vrednosti. Dohodek na primerjavi s poprečno uporabljenimi sredstvi je predstavljal 7% novo ustvarjene vrednosti, akumulacija iz tega pa le 6% novo ustvarjene vrednosti. Osebni dohodek in skupna poraba so bili za 5 indeksnih poenov nižji od ustvarjenega dohodka v delitvi pa ne izenačeni z dohodkom, vendar že ob novi rasti zaposlitve, ki ni vse obdobje enakomerno ostvarjala dohodka; zato so bili OD celo nižji.

Zaključek: Akumulacija iz dohodka s stopnjo 32% pomeni zelo visoko rast. To med drugim opravičuje rast osebnih dohodkov v skladu z ostvarjenim dohodkom, ne dokazuje pa trditve o manjši reprodukcijski sposobnosti, kajti akumulacija je že zagotovila sposobnost reprodukcije, če so bili faktorji, ki smo jih našli pod A in B izpolnjeni.

CK ZKS je na svoji seji dne 20. 4. 1979 razpravljal o tem problemu ter ugotovil, da je akumulacijska in reprodukcijska sposobnost družbe (enako velja za našo občino) sorazmerno visoka, se le-ta zmanjšuje zaradi odtujevanja dela ostvarjenega dohodka o katerem delavci v TOZD ne odločajo. To pomeni, da faktorji pod A) in B) niso povsod izpolnjeni in je treba preiti v ofenzivo, da se odstranijo temeljni vzroki, ki drže nekatere OZD na meji rentabilnosti, ker v tem leži osnovni razlog neracionalne porabe ustvarjenega dohodka.

c) Zmanjšanje deleža skupne in splošne porabe v dohodku

Zmanjšanje deleža skupne in splošne porabe v dohodku pomeni korak naprej. Pri skupni porabi pomeni zmanjšanje deleža iz dohodka v korist svobodne menjave dela iz čistega dohodka. Pri splošni porabi pa gre enako za proces enakih obveznosti iz obdavčitve iz leta 1977 tudi v leto 1978 ter adekvatno zmanjšanje splošne porabe zaradi očiščejanja. Zmanjšanje deleža skupne porabe znaša 35.212.000.- din. Zmanjšanje deleža splošne porabe pa 16.972.000.- din. Če bi oba zneska prišteli k ostvarjenemu dohodku (5.975.000.000.-) bi to pomenilo le 1,3 indeksnega poena porasta dohodka.

Zaključek: Zmanjšanje deleža skupne porabe v dohodku (10,7%) oziroma splošne porabe v dohodku (24,2%) je v relativnem merilu visoko. V nominalnem znesku je tako nepomembno, da skoraj ne moremo govoriti, da bi to zmanjšanje lahko vplivalo na večjo reprodukcijsko sposobnost gospodarstva občine Ljubljana-Šiška.

d) Delovna sila v reprodukcijski sposobnosti

Za izpolnitev pogojev reprodukcijske sposobnosti gospodarstva je faktor delovne sile pomemben. Priliv delovne sile iz vseh 4 virov mora biti tako po obsegu, kot po strukturi zahtevanih profilov delavcev. Če pogledamo izpolnitev teh zahtev bomo za leto 1978 pod B poglavje 3 a) potem lahko ugotovimo naslednja neskladja:

Pregled kritih potreb po delavcih v občini Ljubljana-Šiška v l. 1978

Profil potrebe	potreba	kritje + Indeks	-
1. nepriučeni	791	1.361	172,0 0,3
2. priučeni	1.771	750	42,3
3. Kvalificirani	1.717	1.308	76,1
4. s srednjo šolo	351	607	71,5
5. z višjo šolo	405	201	48,6
6. z visoko šolo	363	236	65,0
	5.898	4.463	75,6

Zaključek: Faktor pokrivanja potreb zahtevane delovne sile ni izpolnjen. V strukturi novih zaposlitev se premočno večja delež nepričuenih, manjša pa delež drugih strokovnejših profilov. To samo potrjuje, že preje navedena dejstva, da ni samo akumulacija podlaga reprodukcijske sposobnosti, ampak tudi delovna sila.

5. ZAKLJUČEK

Prikazani podatki o gospodarskem razvoju občine Ljubljana Šiška v letu 1978, ki pomenijo tudi ugotovitve, kako smo se približali družbenemu planu za leto 1978, kakor tudi prikazana metodologija za izračun realnih kazalcev, ki ni povsod enako uporabljena, enako pa tudi ni (po metodologiji zajemanja SDK) za primerjavo vzeto realno število organizacij združenega dela, (po zajetu iz zaključnih računov kaže analiza za Ljubljana-Siška, ki jo je sestavil komite za družbeno planiranje, postavke celotnega prihodka 22.230.588.000 din, po metodologiji SDK pa isti podatek izkazuje 21.979.896.000 din ali 250.692.000 din manj, za leto 1977 znaša ta razlika 44.842.000 din manj, kar že kaže na neusklajenost zajemanja OZD), kaže na udeležbo občine v širšem jugoslovanskem prostoru. Vendar bi kljub temu lahko prikazali realizacijo nekaterih kazalcev v širšem prostoru, vendar v indeksnih merilih:

kazalec	občina Šiška	mesto Ljubljana	SR Slovenija	Jugoslavija
INDEKSI, DOSEŽENI V LETU 1978				
celotni prihodek	119,4	121,0	123	123
dohodek	134,0	132,0	139	136
čisti dohodek	129,0	129,0	130	125
družbeni proizvod	108,9	106,0	135	134
produktivnost	105,6	103,4	—	—
zaposlenost	103,3	103,3	104	—
izguba	348,0	78,0	80	97

za občino Ljubljana Šiška ter mesto Ljubljana izračunan realni družbeni proizvod, enako tudi produktivnost

Viri zajemanja:

SO Ljubljana Šiška: Analiza komiteja za družbeno planiranje o uresničevanju plana za leto 1978

mesto Ljubljana: Analiza poslovanja gospodarstva za leto 1978 (ZDR Ljubljana)

SR Slovenija: SDK – Analiza zaključnih računov OZD v letu 1978 za gospodarstvo za občino Ljubljana Šiška (stran 8)

SFR Jugoslavija: Zavod SRS za družbeni plan

Prvi podatki o poslovnih rezultatih v SR Sloveniji in SFR Jugoslaviji. (Nekaterih kazalcev zaradi nedosegljivosti nismo mogli prikazati).

UGOTOVITVE IZVRŠNEGA SVETA K DODATNI ANALIZI

Izvršni svet je na svoji 62. seji dne 7. maja 1979 razpravljao o dodatni analizi nekaterih kazalcev in potrdil metodologijo prikazovanja realnega družbenega produkta in produktivnosti in pri tem ugotovil, da realne stopnje rasti družbenega produkta ter produktivnosti, če jih primerjamo z mestom Ljubljano, republiko Slovenijo oziroma Jugoslavijo kažejo sicer pozitivne usmeritve razvoja gospodarstva, da pa se znotraj teh relativnih odnosov kažejo nekatera odstopanja, kot so neadekvatno zaposlovanje po kvalifikacijskih zahtevah, ki onemogočajo normalne tokove ustvarjanja reproduktivne sposobnosti gospodarstva. Izvršni svet meni, da ni zaskrbljenosti glede gospodarskega razvoja tudi v prihodnje, če jih gledamo skozi prizmo relativnih meril. Ker pa dodatna analiza opozarja, da je produktivnost ena od izpeljank reprodukcijske sposobnosti, le-ta pa za svojo večjo realizacijo ustvarjene vrednosti zahteva adekvatno vlaganja materialnih in subjektivnih faktorjev, potem to pomeni, da reprodukcijske sposobnosti ne moremo prepustiti stihijskemu razvoju, ampak moramo na ta razvoj vplivati s preventivnimi ukrepi, kot je to ugotovil izvršni svet s svojimi stališči na seji dne 23. 4. 1979. V tem pogledu se tudi stališča izvršnega sveta do poročila o uresničevanju družbenega plana za leto 1978, kakor tudi do dodatne analize k temu poročilu, ne menjajo.

Izvršni svet

Na podlagi 147. člena ustave SR Slovenije ter upoštevajoč 4., 9., 10., 11. in 19. člen Družbenega dogovora o racionalizaciji stanovanjske gradnje (Uradni list SFRJ, štev. 52/76) odnosno 17. člen Družbenega dogovora o oblikovanju cen v stanovanjski graditvi v SR Sloveniji (Uradni list SRS, štev. 8/78) sklenejo podpisani udeleženci

ZVEZA STANOVANJSKIH SKUPNOSTI SLOVENIJE
GOSPODARSKA ZBORNICA SR SLOVENIJE
IZVRŠNI SVET SKUPŠČINE SR SLOVENIJE
REPUBLIŠKI SVET ZVEZE SINDIKATOV SLOVENIJE
RAZISKOVALNA SKUPNOST SR SLOVENIJE
ZVEZA KOMUNALNIH SKUPNOSTI SLOVENIJE
ZDRUŽENJE TOZD GRADBENIŠTVA IN IGM
TEMELJNE BANKE
SKUPŠČINE OBČIN V SR SLOVENIJI

Družbeni dogovor

O RACIONALIZACIJI STANOVANJSKE GRADITVE V SR SLOVENIJI

(v nadaljnjem besedilu: družbeni dogovor)

1. člen

Udeleženci družbenega dogovora ugotavljamo, da predstavlja racionalizacija v stanovanjski graditvi osnovni pogoj za relativno znižanje in postopno stabilizacijo cen stanovanj.

Racionalizacija v smislu družbenega dogovora pomeni ustvarjanje pogojev za zmanjševanje stroškov gradnje in uporabe stanovanj ter naselij ob njihovi nezmanjšani uporabi vrednosti (kvaliteta, funkcionalnost, humanost) v okviru dogovorjenih standardov.

2. člen

Namen družbenega dogovora je zagotoviti:

- realizacijo srednjeročnih planov stanovanjske graditve na optimalen način,
- postopno izboljšanje pogojev gospodarjenja v stanovanjskem gospodarstvu,
- intenziviranje proizvodnje oziroma gradnje stanovanj.

3. člen

Udeleženci se zavezujejo, da bodo določila tega dogovora, skladno s svojimi pristojnostmi in nalogami, uresničevali na področju stanovanjske graditve v SR Sloveniji.

Z družbenim dogovorom se določajo:

- načela in naloge za izvajanje racionalizacije v stanovanjski graditvi,
- sistem, organizacija in način dogovarjanja o racionalizaciji,
- neposredne obveznosti udeležencev.

4. člen

Udeleženci družbenega dogovora soglašajo, da so dejavniki stanovanjske graditve, ki s samoupravnimi sporazumi opredelijo kratkoročne in srednjeročne programe racionalizacij ter skrbijo za njihovo uresničevanje, ti:

- samoupravne stanovanjske skupnosti,
- samoupravne komunalne skupnosti,
- samoupravne skupnosti za gospodarjenje s stavbnimi zemljišči,
- izvršni sveti skupščin občin,
- občinski sindikalni sveti, Zveza sindikatov Slovenije,
- organizacije, ki opravljajo urbanistično planiranje,
- organizacije, ki opravljajo gradbeno projektiranje,
- organizacije, ki pripravljajo in urejajo stavbna zemljišča,
- komunalne organizacije združenega dela,